

“Ποιος είσαι τελικά;”

Νίκος Μωραΐτης: Χρήστο Χωμενίδη. Ποιος είσαι τελικά;

Χρήστος Χωμενίδης: Νίκο Μωραΐτη. Ποιος είμαι τελικά; Είμαι όσοι περιέχω και όπου από όπου τους πήρα και όπου τους πήγα και τους πηγαίνω ακόμα.

Νίκος Μωραΐτης: Το πρώτο πρόσωπο που σου ήρθε.

Χρήστος Χωμενίδης: Οι γονείς μου, οι οποίοι ήταν... Εγώ γεννήθηκα το 1966 στην Κυψέλη. Είμαι τρίτη γενιά Κυψελιώτης. Δηλαδή στην Κυψέλη πήγε η μάνα του πατέρα μου. Όταν παντρεύτηκε δεύτερη φορά, αποφάσισε, το '35 νομίζω, αποφάσισε ότι θα σταματήσει τον οίκο μόδας που είχε... και αποφάσισε να πάρει ένα σπίτι. Και με τα λεφτά τα οποία είχε βγάλει από τον οίκο μόδας, πήρε ένα σπίτι στην οδό Νηρέως. Και γεννήθηκα σε αυτό το σπίτι μετά από τριάντα χρόνια, από τότε που

αγοράστηκε, που χτίστηκε μάλλον... ..και το περιβάλλον το οποίο μου 'δώσαν οι γονείς μου ήταν παραδείσιο. Παραδείσιο στα αλήθεια. Δηλαδή, νομίζω ότι έχω, πιστεύω ότι έχω μία από τις πιο ωραίες παιδικές ηλικίες. Σε πείσμα των αντικειμενικών συνθηκών. Διότι ο μπαμπάς μου ήταν δικηγόρος, εργατολόγος. Η μάνα μου ήταν υπάλληλος σε μία εταιρεία, σε μία θυγατρική της Αγροτικής Τράπεζας που λεγόταν ΑΓΡΕΞ. Και ο παππούς μου ήταν βουλευτής της ΕΔΑ, της Αριστεράς. Λοιπόν, με το που έγινε η χούντα... Η χούντα έγινε όταν ήμουν ξέρω 'γω... 21 Α... Εγώ γεννήθηκα 3 Αυγούστου του '66. Η χούντα έγινε 21 Απριλίου του '67. Έτσι; Μας πήρε και μας σήκωσε. Ο παππούς... Του είπε ο θρυλικός ηγέτης των ταξιτζήδων, Μπαντουράκης, τον πήρε τηλέφωνο και του λέει φύγε από το σπίτι, Βασίλη, γίνεται πραξικόπημα. Έφυγε. Συνελήφθη μετά. Συνελήφθη τον Αύγουστο.

Νίκος Μωραΐτης: Να που οι ταξιτζήδες τα ξέρουν όλα και ας κοροϊδεύουμε εμείς.

Χρήστος Χωμενίδης: Όντως, όντως. Δηλαδή τον έσωσε. Του έδωσε έξι μήνες ας πούμε, να προσπαθήσει να οργανώσει κάτι. Μαζί με άλλους, εννοείται. Η γιαγιά εστάλη στα Γιούρα ή Γυάρο, αυτό το νησί της εξορίας. Η μαμά μου αρνήθηκε να αποκηρύξει τους γονείς της και απελύθη από την εταιρεία στην οποία δούλευε και ο συνεταίρος του πατέρα μου πήγε στο δικαστήριο και τους είπε, μες στα μούτρα, ότι εξάλλου, κύριοι στρατοδίκες, δεν είστε άλλο παρά λακέδες των δικτατόρων. Και τον συλλάβανε κατευθείαν και τον στείλανε φυλακή, στην Αίγινα. Άρα, πέραν όλων των άλλων, της στέρησης της ελευθερίας, της φίμωσης, η οποία αφορούσε όλους τους Έλληνες. Η δική μου οικογένεια κατέρρευσε και οικονομικά.

Νίκος Μωραΐτης: Εσείς είστε ενός έτους;

Χρήστος Χωμενίδης: Εγώ είμαι ενός έτους. Αυτά γίνονται σε ένα εύρος, σε ένα βάθος χρόνου. Αλλά το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, ήταν ότι είχαμε όλο και λιγότερα λεφτά. Εκτός όλων των άλλων. Να φανταστείς δηλαδή, ότι την Πρωτοχρονιά του '71 νομίζω, το δώρο μου ήταν μια σοκολάτα ΜΕΛΟ. Δεν ξέρω αν τις θυμάστε τις ΜΕΛΟ. Ήταν μια... Πολύ

ωραίες σοκολάτες και είχαν κυρίως μέσα χαρτάκια του Ντίσνεϊ και νομίζω κάτι μπαλόνια. Αυτό. Δεν είχαν οι άνθρωποι τη δυνατότητα να μου πάρουν κάτι άλλο για Πρωτοχρονιά. Δεν λέω ότι ζούσαμε φτωχά, διότι ποτέ δεν το ένιωσα έτσι. Απλώς μίκραινε το σπίτι. Δηλαδή πηγαίναμε σε ολοένα και μικρότερο σπίτι. Κατά τα άλλα, ήταν δύο υπέροχοι τύποι. Νομίζω δεν έχω γνωρίσει πιο φιλελεύθερους ανθρώπους. Όχι, πολιτικά φιλελεύθερους. Στη ζωή τους φιλελεύθερους. Με μία πολύ μεγάλη αγάπη γι' αυτό που λέμε τέχνες και γράμματα. Δηλαδή ο μπαμπάς μου ήταν βιβλιοφάγος. Διάβαζε πάρα πολύ. Στο σπίτι υπήρχαν δύο μπομπινόφωνα Grundig. Τα μπομπινόφωνα είναι αυτά με τις μεγάλες ταινίες και ακούγανε συνέχεια μουσική. Πριν από το βινύλιο ουσιαστικά. Πριν από το βινύλιο, ναι. Μετά αγοράσαμε ένα συγκρότημα, συγκρότημα το λέγανε, Dual, το οποίο ήταν... έπαιξε δίσκους ας πούμε. Α. Στο μεταξύ, εγώ ως νήπιο είχα χοροπηδήσει πάνω στο σοβιετικής κατασκευής πικάπ το οποίο είχε η γιαγιά μου. Όταν βγήκε η γιαγιά μου από τη Γιούρα, ήρθε να μείνει μαζί μας και είχε ένα... έφερε και ένα πικάπ, το οποίο ήταν το καμάρι της, καθότι σοβιετικό.

Νίκος Μωραΐτης: Πού το βρήκε όμως στην Ελλάδα;

Χρήστος Χωμενίδης: Όχι, το είχε φέρει. Α, δεν το ξέρεις αυτό. Σωστά. Οι άνθρωποι... η ηγεσία της Αριστεράς, ταξίδευε στις χώρες του εφαρμοσμένου σοσιαλισμού, κυρίως δε στη Σοβιετική Ένωση. Και τους δίνανε... Έδινε η Σοβιετική Ένωση υλικό, το οποίο χρειαζόταν στο κόμμα εδώ πέρα, στην ΕΔΑ. Η ΕΔΑ βέβαια ήταν πολύ ευρύτερη και πολύ πιο ανοιχτή από το ΚΚΕ, που υποτίθεται ότι καθοδηγούσε και το οποίο ήταν εκτός νόμου. Έδρευε στο Βουκουρέστι, νομίζω τότε. Λοιπόν... Αλλά φέρνανε από εκεί εξοπλισμό. Δηλαδή, τον οποίον εξοπλισμό φαινόταν σαν να αγοράζουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Κατάλαβες; Άρα έφερνε ο παππούς ένα αυτοκίνητο. Πολλές φωτογραφικές μηχανές. Τα είχα δει αυτά γραμμένα. Και του λέω, ρε παππού, πού είναι το αυτοκίνητο; Πού είναι οι κάμερες; Και μου λέει δεν ήταν για μένα, ήταν για το κόμμα. Αλλά το πικάπ ήταν γι' αυτόν. Δηλαδή πήρε και ένα πικάπ, με δίσκους Melodiya. Οι δίσκοι Melodiya ήταν οι σοβιετικοί δίσκοι. Πολύ ωραίοι. Και το πικάπ αυτό το κατέστρεψα εγώ, χοροπηδώντας πάνω του. Η γιαγιά έφριξε. Οι γονείς μου γελούσαν. Μετά πήγαμε... Μετά η γιαγιά πήγε σε ένα σπίτι δικό της και

εμείς πήγαμε σε ένα πολύ μικρότερο διαμέρισμα. Το πιο μικρό διαμέρισμα που έχω μείνει ποτέ. Πενήντα τετραγωνικά. Στον έκτο όροφο, όμως, μιας πολυκατοικίας στην οδό Δροσοπούλου. Δροσοπούλου 4. Εκεί μπορώ να πω ότι μεγάλωσα.

Νίκος Μωραΐτης: Μίκραινει το σπίτι δηλαδή...

Χρήστος Χωμενίδης: Μίκραινει το σπίτι συνέχεια.

Νίκος Μωραΐτης: Απλώς εσύ δεν ένιωθες την ασφυξία αυτή. - Όχι. Σου δημιουργούσαν ένα παραμύθι μέσα στο καινούργιο, μικρότερο περιβάλλον.

Χρήστος Χωμενίδης: Καλά, δεν ήταν... Δεν ήμουν και το La vita et bella. Δηλαδή σαν το παιδάκι αυτό το οποίο ο Μπενίνι ως μπαμπάς του, τού λέει...

Νίκος Μωραΐτης: Ναι, αυτό...

Χρήστος Χωμενίδης: ...Του λέει Λούνα Παρκ το στρατόπεδο συγκέντρωσης. Όχι. Είχα πολλές απολαύσεις. Ας πούμε, μια τεράστια απόλαυσή μου όταν ήμουν μικρός ήταν το Μίκυ Μάους, το οποίο κυκλοφορούσε κάθε Παρασκευή. Κάθε Παρασκευή. Και το λάτρευα. Δηλαδή μπορείς να με ρωτήσεις ό,τι θέλεις για τον κόσμο του Ντίσνεϊ και τη Λιμνούπολη και το Μίκυ Σίτυ. Ακόμα τα θυμάμαι με κάθε λεπτομέρεια. Ή ξέρω 'γω. Α, μετά το '71 - '72, έδωσε αμνηστία ο Παπαδόπουλος και ο παππούς μου έφυγε. Δηλαδή αποφυλακίστηκε και καθ' όλη τη διάρκεια της φυλάκισής του, επειδή εγώ τον είχα δει μία φορά. Με είχανε πάει στον Ωρωπό και μάλιστα είχα πάει μόνος μου μέσα να τον συναντήσω, διότι επιτρεπόταν το επισκεπτήριο μόνο σε παιδάκια. Και μου είχαν πει μάλιστα ότι είναι τράπεζα. Δεν θέλανε να με σοκάρουν ότι ο παππούς είναι φυλακή και μου είπαν ότι τα κάγκελα αυτά είναι διότι ο παππούς εργάζεται στην τράπεζα. Και με αμολάνε μέσα. Και ήταν ένα κελί, που νομίζω ήταν και ο Κύρκος ή ο Δρακόπουλος. Κάποιος που μετά έγινε γραμματέας του ΚΚΕ Εσωτερικού. Και τους βλέπω όλους αυτούς με τις... με τα ρούχα της φυλακής και βγαίνοντας, λέει, επεσήμανα στους γονείς μου ότι δεν

πρόκειται περί τραπέζης, αλλά περί φυλακής, διότι α) μένουν μέσα, β) είναι ντυμένοι εντελώς ατημέλητα. Τι τραπεζικοί είναι αυτοί; Όταν γύρισε λοιπόν, ήθελε η σχέση μας να αναπτυχθεί. Και τι έκανε; Κάπου βρήκε, δεν ξέρω πώς, σαράντα βιβλία του Ιουλίου Βερν και μου τα έφερε. Εγώ πήγαινα... Δηλαδή, τον θυμάμαι να μπαίνει στο σπίτι, κουβαλώντας δύο ντάνες βιβλία, έτσι... δεμένα με σπάγκο. Εγώ πήγαινα, θα πήγαινα πρώτη δημοτικού, έτσι; Και δεν ήξερα να διαβάζω. Μου διάβαζε η μάνα μου παραμύθια, Μίκυ Μάους κτλ. Της λέω, άρχισε να μου διαβάζεις αυτό και διαλέγω το Μυστηριώδες Νησί. Τη "Μυστηριώδη Νήσο", σε εκδόσεις Πεχλιβανίδη, αν θυμάμαι καλά, ή Άγκυρα ή Μίνωα. Τρεις εκδοτικοί βγάζανε Ιούλιο Βερν. Αρχίζει να μου το διαβάζει και τόσο ενθουσιάστηκα, Νίκο, που μπήκα στη διαδικασία να μάθω γράμματα για να δω τι γίνεται στη συνέχεια της "Μυστηριώδους Νήσου", χωρίς να έχω ανάγκη τη μαμά μου να μου διαβάζει. Άρα με καθόρισε και ο παππούς μου πάρα πολύ. ο Βασίλης Νεφελούδης και ο Ιούλιος Βερν.

Νίκος Μωραΐτης: Φοβερό.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι, Βέβαια...

Νίκος Μωραΐτης: Μισό λεπτό τώρα. Γιατί, ο παππούς είναι ένα εμβληματικό πρόσωπο. Δεν είναι αστεία Το ποιος είναι. Ποιος είναι πραγματικά. Ότι για ποιο πρόσωπο πρόκειται. Ότι δεν είναι μόνο ο παππούς σου. Ότι είναι ένα πρόσωπο το οποίο έχει μια υπόσταση άλλου τύπου. Πότε το αντιλαμβάνεσαι; Και αν σε επηρεάζει αυτό;

Χρήστος Χωμενίδης: Καλά ήξερα... Ήξερα... Δηλαδή, το πρώτο πράγμα που μου είπανε όταν μουμίλαγαν για τον παππού... Ρώταγα τι δουλειά κάνει... Όταν είσαι νήπιο, ρωτάς. Τι δουλειά κάνει ο ένας, τι δουλειά κάνει ο άλλος. Ο παππούς μου, λέει, είναι βουλευτής. Εγώ το "βουλευτής" το άκουγα "δουλευτής", με δέλτα. Και λέω τι σημαίνει αυτό; Κάποιος που δουλεύει; Όλοι δεν δουλεύετε; Στη συνέχεια, όταν έπεσε η Χούντα και αρχίσαμε να κυκλοφορούμε, σου λέω με αγαπούσε πάρα πολύ, εγώ έβλεπα στα μάτια των ανθρώπων που τον συναντούσαν, έναν σεβασμό και μια αγάπη. Ήταν πολύ δημοφιλής ακόμα. Για μένα ήταν ο πιο αισιόδοξος

άνθρωπος και ο πιο... ο άνθρωπος με τη μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση που έχω συναντήσει στη ζωή μου. Και αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι στις φυλακές της Κέρκυρας, πριν από την κατοχή, ας πούμε, επί δικτατορίας Μεταξά, αυτός ο άνθρωπος έζησε τρία χρόνια στην απομόνωση μόνος του. Και όταν ερωτήθη, εκ των υστέρων, τι σου έλειπε περισσότερο αυτά τα τρία χρόνια... Το συνειδητοποιείς; Να έχεις περάσει τρία χρόνια, βλέποντας μόνο τον εαυτό σου. Ούτε καν, γιατί δεν είχε καθρέφτη... Εγώ νομίζω ότι θα είχα, θα είχε κινδυνέψει πολύ σοβαρά η ψυχική μου υγεία. Απάντησε στο "τι σου έλειπε περισσότερο", το μεσημεριανό φρούτο. Το καταλαβαίνεις; Τι αυτοπεποίθηση και πόσο στέρεα προσωπικότητα πρέπει να είσαι; Και προφανώς ήταν και πάρα πολύ εμπνευστικός. Διότι πριν τον βάλω εγώ στη "Νίκη", στο μυθιστόρημα "Νίκη" ως Αντώνη Αρμάο, τον είχε βάλει ο Τσίρκας σε ένα διήγημα ως Τίγρη. - Μάλιστα. Κάτι είχε, είχε μία... Είχε ένα υπέροχο χαμόγελο, δελφινίσιο. Έμοιαζε με δελφίни. Και μία στιβαρότητα. Και ήταν και πάρα πολύ καλός παππούς. Όσο περνά ο καιρός, τόσο αντιλαμβάνομαι, γενικά από τους ανθρώπους οι οποίοι είναι οι πρόγονοί μου, πόσα στοιχεία έχω πάρει.

Νίκος Μωραΐτης: Δηλαδή, αν λέγαμε ένα από τον παππού, ένα από τον πατέρα και ένα από τη μητέρα, ποια θα ήταν αυτά τα στοιχεία;

Χρήστος Χωμενίδης: Από τον πατέρα έχω πάρει το χιούμορ και την καυστικότητα και το... τη ρηξικέλευθη ματιά στα πράγματα. Από τον παππού έχω πάρει νομίζω την αισιοδοξία, την οποία έχω γενικώς και την επικοινωνιακή άνεση. Και ελπίζω και το γονίδιο. Διότι ο παππούς έζησε 98 χρόνια.

Νίκος Μωραΐτης: Μακάρι.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι. Από τη μάνα μου έχω πάρει την τρυφερότητα, την οποία δείχνω στην κόρη μου. Δηλαδή, όταν ασχολούμαι με την κόρη μου, πολύ συχνά ο τρόπος με τον οποίο της μιλάω ή τι κάνω, μου θυμίζει τη μαμά μου. Και η αγαπημένη μου γκουβερνάντα... Επειδή δούλευαν και οι δύο γονείς. Γιατί μετά βρήκε η μαμά μου μια άλλη δουλειά, έτσι; Έπρεπε να με δώσουν, να υπάρχει μια νταντά μέσα στο σπίτι. Πήραν λοιπόν ένα πολύ

νέο κορίτσι, πολύ νέο. Μωρό σχεδόν. Δεκαεφτά χρονών, το οποίο ήταν από το χωριό του μπαμπά μου και αυτή ήταν η περίφημη Ιωάννα. Η Ιωάννα μετά ήταν υπέροχη Ιωάννα. Τρομερά ομιλητική, τρομερά πληθωρική, τρομερά εγκάρδια. Αυτή πρέπει να είναι για να αμπελοψυχαναλυθώ, το γυναικείο μου πρότυπο, ας πούμε. Διότι μετά η Ιωάννα έφυγε για κάποιο λόγο. Αποφάσισε να κάνει μια άλλη καριέρα και εμένα μου έλειπε φρικτά. Δηλαδή από τα δύο μέχρι τα τέσσερα ξέρω 'γω, κάθε βράδυ στον ύπνο μου έβλεπα ότι επιστρέφει η Ιωάννα με δώρα και της κάνω πρόταση γάμου και τη δέχεται και παντρευόμαστε. Δύο χρονών; Ναι Τεσσάρων. - Ναι.

Νίκος Μωραΐτης: Αριστούργημα. Άρα εκεί μπαίνουν και οι γυναίκες.

Χρήστος Χωμενίδης: Εκεί μπαίνουν και οι γυναίκες. Ναι. Εγώ θεωρώ ότι με διαμόρφωσε. Ότι σε όλη μου τη ζωή, με έναν τρόπο, ψάχνω την Ιωάννα, η οποία ζει και είναι μια χαρά και τα λοιπά και είναι μια σεβαστή κυρία τώρα πια. Και έχετε και επαφή; Έχετε σχέσεις; Δεν έχουμε καθημερινές σχέσεις, αλλά ξέρω ότι είναι καλά. Την έχω δει. Τη βλέπω από καιρού εις καιρόν, έχει και έναν γιο. Είναι εξαιρετική. Με πλήγωσε, όμως. Με εγκατέλειψε.

Νίκος Μωραΐτης: Γιατί έτσι είναι οι γυναίκες.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι.

Νίκος Μωραΐτης: Όχι, αυτό ήτανε...

Χρήστος Χωμενίδης: Ε, κατά τα άλλα...

Νίκος Μωραΐτης: ... Ήταν χιούμορ...

Χρήστος Χωμενίδης: Κατά τα άλλα, οι επιρροές μου, ας πούμε, ήταν η μουσική, πάρα πολύ. Δηλαδή το... Όταν πήραμε πια πικάπ, παίρναμε δίσκους συνέχεια, έτσι; Και έναν δίσκο τον οποίο θυμάμαι... Ο μπαμπάς μου άκουγε κυρίως κλασική μουσική αλλά και λαϊκά. Θυμάμαι έναν δίσκο και στο λέω γιατί σε ενδιαφέρει, είναι του τομέα σου. Έναν δίσκο καταπληκτικό, που είχε βγάλει νομίζω η Μίνως και λεγόταν... η σειρά

λεγόταν Ρέγκαλ ή Ρίγκαλ και ήταν τα "Κλειδιά του Τσιτσάνη". Ένας θρυλικός δίσκος.

Νίκος Μωραΐτης: Ναι.

Χρήστος Χωμενίδης: Μονοφωνικός.

Νίκος Μωραΐτης: Και υπάρχει το κλειδί, στο εξώφυλλο.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι, ακριβώς. Κλειδί χωριού. Κλειδί χωριού, σκουριασμένο. Και αυτός ο δίσκος είχε όλες τις επιτυχίες του Τσιτσάνη. Δηλαδή... αλλά συντομευμένες. Ήταν νομίζω ένα ρεφρέν και ένα κουπλέ, ένα κουπλέ και ένα ρεφρέν και έχει ίσαμε πενήντα τραγούδια. Είχε γυριστεί, είχε βγει και δεύτερο μετά, με τα αντίστοιχα μεγάλα τραγούδια του Μητσάκη και απ' έξω είχε μια βελέντζα χωριάτικη. Δεν ξέρω ποιος τα είχε επιλέξει αυτά τα εξώφυλλα, αλλά εμένα ο Τσιτσάνης... έπαθα την πλάκα μου. Μου άρεσε πάρα πολύ και βεβαίως...

Νίκος Μωραΐτης: Τον έχω αυτόν τον δίσκο.

Χρήστος Χωμενίδης: Κι εγώ. Και βεβαίως ό,τι έβγαζε κάθε φορά ο Σαββόπουλος. Τον Σαββόπουλο τον είχα τόσο πολύ... μ' άρεσε τόσο πολύ, ώστε μου είχαν πάρει δύο χρυσόψαρα. Θεώρησα... Αποφάσισα... το ένα ήταν θηλυκό και το άλλο αρσενικό. Έβγαλα το θηλυκό Συννεφούλα και το αρσενικό Σαββόπουλο, ως νήπιο.

Νίκος Μωραΐτης: Συγγνώμη, σε ποια ηλικία; Νήπιο;

Χρήστος Χωμενίδης: Τεσσάρων ετών; Πέντε.

Νίκος Μωραΐτης: Μάλιστα.

Χρήστος Χωμενίδης: Λοιπόν, γιατί ακούγαμε συνέχεια την... το "Περιβόλι του τρελού", το "Φορτηγό", τον "Μπάλλο", "Το βρώμικο ψωμί". Αυτά ήταν τα ακούσματά μου τότε. Και...

Νίκος Μωραΐτης: Άρα, ο Σαββόπουλος είναι μέσα στα πρόσωπα που σε καθόρισαν.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι. Και αισθάνομαι αυτό το πράγμα, το οποίο έλεγε... λέει ο ίδιος στο "Γεννήθηκα στη Σαλονίκη", "να δω τους ποιητές πρόφτασα εγώ". Είναι μεγάλη ευλογία για μένα ότι άνθρωποι τους οποίους θαύμαζα και οι οποίοι με καθόρισαν από την πιο τρυφερή μου ηλικία, τελικά τους γνώρισα. Και είχα και την ευκαιρία να τους πω πόσο σημαντικοί είχαν υπάρξει για μένα.

Νίκος Μωραΐτης: Στην αποχώρησή του, υπήρχε κόσμος που μίλησε γι' αυτόν και υπήρχε μια κοινή συνισταμένη σε ανθρώπους που τον γνώρισαν. Ότι... ότι κράταγε μια απόσταση. Υπήρχε μια αυστηρότητα. Την άλλαζε στη σκηνή. Στη σκηνή ήταν σαν παιδί, λέγανε. Αλλά, υπήρχε μια απόσταση. Σου την κράτησε αυτή την απόσταση;

Χρήστος Χωμενίδης: Καθόλου. Καθόλου, καθόλου. Και όταν μου συνέβη ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί σε άνθρωπο, αλλά δεν θέλω να το συζητήσουμε αυτό τώρα... - Βεβαίως... Ηρθε... Όχι με κάλεσε ο Σαββόπουλος σπίτι του, τα έχω γράψει αυτά, και μου είπε θα μείνεις εδώ μέχρι το ξημέρωμα, μέχρι να αισθανθείς λίγο καλύτερα. Δεν θα φύγεις. Δεν θα σε αφήσω να φύγεις πριν πεις ότι νιώθεις λίγο καλύτερα. Μου τραγούδησε, μου είπε ιστορίες, μου έπαιξε κιθάρα. Του είμαι ευγνώμων και μόνο για αυτό. Καθόλου. Καμία απόσταση. Εντάξει... Προφανώς, έπρεπε να κάνει... Δηλαδή... Δεν ξέρω, σε δοκίμαζε μέχρι να σε δεχτεί κοντά του. Αλλά, άπαξ και σε δεχόταν ήταν εξαιρετικά εγκάρδιος.

Νίκος Μωραΐτης: Τώρα ως συγγραφέας, όμως.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι.

Νίκος Μωραΐτης: Απέναντι σε έναν ποιητή. Γιατί αυτό ήταν ο Σαββόπουλος.

Χρήστος Χωμενίδης: Ένας μέγιστος ποιητής. -

Νίκος Μωραΐτης: Ναι, Ο μέγιστος ποιητής. Τι είναι αυτό που είχε;

Χρήστος Χωμενίδης: Μου απεκάλυψε τη γλώσσα ως χρυσωρυχείο. Αυτό θα έλεγα. Βεβαίως, δεν ήταν η μόνη μου επιρροή. Δηλαδή, η γιαγιά μου η Λώρα, η μαμά του μπαμπά μου, με κάθιζε στο κρεβάτι της. Αυτή ήταν πιο αστή. Αυτή είναι που είχε τον Οίκο Μόδας. Λοιπόν, με κάθιζε στο κρεβάτι της, που είχε κάτι πολύ... Σμυρνιά, όμως, αστή. Δηλαδή τι θα πει Σμυρνιά; Ρε, παιδί μου, πήγαινε και αγόραζε από το... , όταν επρόκειτο να πάω επίσκεψη, δύο-τρεις φέτες ζαμπόν, από το σούπερ μάρκετ, το μπακάλικο κάτω από το σπίτι. Και μου έλεγε, για να δεις πώς τίθεται ένα θέμα ας πούμε. Από τη Γαλλία, ειδικά για μας, ήρθαν αυτά τα υπέροχα ζαμπόν.

Νίκος Μωραΐτης: Αριστούργημα.

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν είναι πολύ ωραίο; Λοιπόν και με κάθιζε στο κρεβάτι της και μου λέει... και μου έλεγε, τώρα θα πούμε, όχι θα διαβάσουμε, θα πούμε Καβάφη. Και έλεγα... έλεγε αυτή... μου λέει θα διαβάζεις εσύ... θα διαβάσω εγώ τον πρώτο στίχο, εσύ τον δεύτερο, εγώ τον τρίτο, εσύ τον τέταρτο. Και έτσι λέγαμε "Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτα, ακουσθεί αόρατος θίασος με μουσικές εξαίσιες, με φωνές" κτλ μέχρι το τέλος. Έτσι διάβασα τα περισσότερα ποιήματα του Καβάφη.

Νίκος Μωραΐτης: Ηλικία;

Χρήστος Χωμενίδης: Εξι-εφτά, στο δημοτικό σίγουρα.

Νίκος Μωραΐτης: Το λογικό για ένα παιδί 6-7 χρονών, θα ήταν να πει, άσε μας ρε γιαγιά τώρα.

Χρήστος Χωμενίδης: Όχι, καταφέρνανε και όλον αυτόν τον θησαυρό, μού τον πλασάρανε με έναν τρόπο που ήταν για μένα θελκτικότερος.

Νίκος Μωραΐτης: Σαν παιχνίδι. Σαν παιχνίδι. Έναν στίχο εκείνη, έναν στίχο εσύ.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι... Και αισθανόμουν... Καλά, αυτή η γυναίκα, η Λώρα Γληνού ήταν μια... δεν υπάρχει άλλη. Δεν έχω συναντήσει τίποτα παρόμοιο. Ήταν θεατρικότερη, με τα βραχιόλια της, τα δαχτυλίδια της, τα ωραία της τα ρούχα, ένα μάτι το οποίο άστραφτε, τις χειρονομίες της... Ίσως, τελικά, στον τρόπο με τον οποίο κουνάω τα χέρια μου, να μιμούμαι τη γιαγιά μου. Όταν ήταν πιο μεγάλη, όταν ο μπαμπάς μου έγινε 49 χρονών, πέθανε. Έπαθε... δεν έγινε καν 49, έπαθε καρκίνο του πνεύμονα και πέθανε μέσα σε έξι μήνες. Ήταν 48 ας πούμε και κάτι. Και βέβαια στη γιαγιά το είπε η αγαπημένη μου αδερφή του πατέρα μου, η Νατάσα. Πήγαμε και την είδαμε με τη μάνα μου σπίτι της. Δε μας είπε τίποτα. Σαν να ήταν μια επίσκεψη κανονική και μόνο μία φορά, μου είπε εμένα, μετά έζησε άλλα δέκα χρόνια, αλλά εννέα χρόνια, μου είπε, από μέσα μου κλαίω. Ό,τι και αν σας λέω, ό,τι και αν κάνω, από μέσα μου κλαίω. Αλλά δεν το άφηνε αυτό. Ήταν, αν θέλεις, η καβαφική αντίληψη περί αξιοπρέπειας.

Νίκος Μωραΐτης: Και εσύ το έχεις;

Χρήστος Χωμενίδης: Όχι.

Νίκος Μωραΐτης: Όχι.

Χρήστος Χωμενίδης: Καθόλου. Εγώ όταν έχω ένα θέμα το οποίο με στενοχωρεί, με απασχολεί, το μοιράζομαι με όλους. Δηλαδή, έχω παιδάκι μου εγώ, για να καταλάβεις, και το θεωρώ και ψυχοθεραπευτικό αυτό, έχω πάρει ταξιτζή όταν είμαι 20 χρονών, 22 ξέρω 'γω, είχα μια ερωτική εμπλοκή, ας πούμε, μια ερωτική απογοήτευση. Πες το όπως θες. Ένα γκομενικό πρόβλημα. Και τον έβαλα τον άνθρωπο του το διηγούμην... Ο τύπος με πήγε σπίτι, δεν είχα τελειώσει την ιστορία. Του λέω πάμε βόλτα, τότε ήταν και πολύ φτηνά τα ταξί, μέχρι να σου τελειώσω. Και έκατσα στο ταξί 45 λεπτά και του έλεγα την ιστορία. Εγώ ό,τι με απασχολεί το μοιράζομαι.

Νίκος Μωραΐτης: Τώρα, από την πλευρά τη συγγραφική έχουμε βάλει έναν Ιούλιο Βερν και έναν Καβάφη.

Χρήστος Χωμενίδης: Και πάρα πολλούς άλλους.

Νίκος Μωραΐτης: Σιγά σιγά, ποιοι προστίθενται;

Χρήστος Χωμενίδης: Να σου πω κι άλλους; Ναι. Λοιπόν. - Μεγαλώνοντας εσύ. Μετά, όταν ήμουν 10 χρονών ή 11, παιζόταν στην τηλεόραση, στην ΥΝΕΕΔ, ο Γιούγκερμαν. Η πρώτη τηλεοπτική μεταφορά, η οποία ήταν πάρα πολύ καλή. Πρωταγωνιστούσε, έκανε τον Γιούγκερμαν ο Αλέκος Αλεξανδράκης, τον Καραμάνο ο Νικήτας Τσακίρογλου και την Ντάινα τη μοιραία γυναίκα η Μιμή Ντενίση, σε ηλικία νεότατη, 25 χρονών. Και το είδα αυτό και μου άρεσε πάρα πολύ. Με είχε εντριγκάρει δηλαδή, πάρα πολύ. Βεβαίως γινόταν κάτι, για λόγους... Ξέρεις, ο Γιούγκερμαν ήτανε... συμπεριφερόταν ως κόκορας σε κοτέτσι. Δηλαδή όποια έβρισκε... της μούνταρε ας πούμε, της την έπεφτε. Τότε δεν υπήρχαν ούτε πολιτικές ορθότητες, τίποτα. Αλλά για λόγους σεμνοτυφίας της ελληνικής τηλεόρασης, έδειχνε αυτόν τον άνθρωπο να πιάνει την κοπέλα, να την πετάει στο κρεβάτι ή στο ντιβάνι ή στον καναπέ ή οπουδήποτε, αλλά μέναν με τα ρούχα. Δηλαδή ήταν πολύ αστείο. Ήταν... Πέφτανε στα κρεβάτια με τα ρούχα τα οποία δεν βγάζανε καθόλου. Κοστούμε ο Γιούγκερμαν, φουστάνι η κοπέλα. Λοιπόν... αλλά με είχε εντριγκάρει πάρα πολύ. Και όταν έμαθα ότι είναι βιβλίο, ζήτησα από τους γονείς μου να μου το αγοράσουν. Το είχαν διαβάσει κάποτε, το είχανε χάσει κτλ. Και θυμάμαι τον διάλογο. Λέει η μάνα μου στον πατέρα μου, αυτό όμως έχει πολύ σεξ μέσα και λέει ο πατέρας μου καλώς, ακόμα καλύτερα, να μαθαίνει το παιδί. Και ήταν ένα βιβλίο το οποίο πρέπει να έχω διαβάσει έξι φορές. Το θεωρώ αριστούργημα. Είναι το πρώτο μου μυθιστόρημα ποταμός και να σου πω τι κάνει ο Καραγάτσης, το οποίο πέραν των αμφισβητήσεων, που θα τον διασκεδάζουν πάρα πολύ, αν υπάρχει κάπου κάτι από αυτόν, μια ψυχή ξέρω γω κτλ. Ήξερε για τι έγραφε, ρε παιδί μου. Από τους άλλους ξένους συγγραφείς, αυτός τον οποίο λάτρεψα μικρός ήταν ο Μαρκ Τουέην. Δηλαδή "Τομ Σόγιερ" και "Χοκ Φιν", πάρε μου την ψυχή. Γουστάρω τρελά. Όταν πέθανε ο μπαμπάς μου, γιατί τον αγαπούσα, τον λάτρευα και δεν τον χόρτασα και προσπαθούσα

κάπως να επικοινωνήσω μαζί του. Και τι έκανα; Άρχισα να διαβάζω τα βιβλία του. Έτσι διάβασα προώρως, το "Φύλακας στη Σίκαλη", το "Τρίτο Στεφάνι", τα βιβλία του Ηλία Πετρόπουλου.

Νίκος Μωραΐτης: Δώσε μου ένα στίγμα. Σε ποια ηλικία χάνεις τον πατέρα σου;

Χρήστος Χωμενίδης: Δεκατριών άκλειστα. Δηλαδή, πέθανε 3 Ιουλίου του '79, εγώ έγινα δεκατριών, 3 Αυγούστου του '79. Και μετά από αυτά, αρχίζω και διαβάζω, πάρα πολλή ποίηση, σουρεαλιστές. Έτσι; Διαβάζω πολλά... πολλή κλασική λογοτεχνία, γαλλική και ρώσικη. Ντοστογιέφσκι, Τολστόι, Μπαλζάκ. Τον Μπαλζάκ... Τον Μπαλζάκ μου τον συνέστησε εν αγνοία του ο μπαμπάς μου, διότι βρήκα ένα βιβλίο στο σπίτι που λεγόταν "Οι Κληρονόμοι". Δύο. Ήταν, "Οι Κληρονόμοι" και "Ο Εξάδελφος" ή "Η Εξαδέλφη Πονς". Ο "Εξάδελφος Πονς" νομίζω, εκδόσεις Γαλαξίας. Τις εκδόσεις Γαλαξίας, ήταν τσέπης βιβλία, ήταν τα πρώτα βιβλία τσέπης που βγήκαν στην Ελλάδα... Τις είχε τις εκδόσεις Γαλαξίας η Ελένη Βλάχου πριν από τη Χούντα. Και είχε γράψει μέσα ο πατέρας μου ότι έτσι γράφονται τα βιβλία.

Νίκος Μωραΐτης: Μάλιστα

Χρήστος Χωμενίδης: Για το βιβλίο του Μπαλζάκ. Και αυτό μου έδωσε, ας πούμε, την... το κίνητρο να αρχίσω να το διαβάζω και έπαθα την πλάκα μου.

Νίκος Μωραΐτης: Τώρα πας ακόμα σχολείο και γίνονται αυτά.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι καλέ, Γυμνάσιο πάω.

Νίκος Μωραΐτης: Το "ναι καλέ" δεν είναι αυτονόητο. Δηλαδή θέλω να πω ότι δεν απέχουμε και πάρα πολύ σε ηλικία. Εγώ, ακούγοντας ελληνική μουσική, ενώ όλοι άκουγαν ξένη ποπ και ροκ, ήμουνα δακτυλοδεικτούμενος. Εσύ, διαβάζοντας Μπαλζάκ ή Ντοστογιέφσκι, πώς αντιμετωπιζόσουν μέσα στο σχολικό περιβάλλον;

Χρήστος Χωμενίδης: Κοίτα, στην τάξη, ήμασταν 160 παιδιά. Υπήρχαν δέκα παιδιά και μπορεί να λέω και λίγα, τα οποία ήταν στο ίδιο μήκος κύματος.

Νίκος Μωραΐτης: Μάλιστα.

Χρήστος Χωμενίδης: Δηλαδή, υπήρχαν παιδιά τα οποία ήταν και πιο μορφωμένα από μένα, εντός εισαγωγικών το "μορφωμένα". Ναι, δεν ήταν..., δεν ήμουν ένας και μοναδικός. Τώρα υπήρχαν και οι άλλοι, οι οποίοι ασχολούνταν πάρα πολύ με τον αθλητισμό και οι άλλοι οι οποίοι ήταν... ξέρω 'γω, πέρα βρέχει και τα λοιπά. Το δυσάρεστο, γι' αυτό το κατά τα άλλα καταπληκτικό σχολείο τότε, ήταν ότι δεν είχε κορίτσια.

Νίκος Μωραΐτης: Το Κολέγιο;

Χρήστος Χωμενίδης: Το Κολέγιο, ναι. Ήταν ένα σχολείο αρρένων, πράγμα το οποίο μας έκανε, με έκανε τουλάχιστον εμένα, να στερηθώ τα κορίτσια στην πιο τρυφερή ηλικία. Αφού να φανταστείς, στα 16 πήγαμε με τους φίλους μας... με τους φίλους μου, στο φροντιστήριο, γραφήκαμε στο φροντιστήριο του Μπελεζίνη, μόνο και μόνο για να βρούμε κορίτσια. Πράγμα το οποίο βέβαια συνέβη.

Νίκος Μωραΐτης: Α, εκεί συμβαίνει στα 16. Οπότε μέχρι τα 16, έχει μυθοποιηθεί πια η γκουβερνάντα, έχει γίνει...

Χρήστος Χωμενίδης: Όχι, την γκουβερνάντα μάλλον την έχω ξεχάσει. Δεν είναι η γκουβερνάντα. Είναι ότι πηγαίναμε σε πάρτι και ένα κοριτσάκι να συναντούσες, το σκεφτόσουν μετά για έναν μήνα. Ή ξέρω 'γω.. Είχα ερωτευτεί την από κάτω, τη γειτόνισσα, την Άγκυ, την έπαιρνα Τετάρτη και της έλεγα, να βγούμε Παρασκευή; Όχι, μου έλεγε. Να βγούμε Σάββατο; Όχι, μου έλεγε. Αυτό συνέχισε για... επί μήνες. Έδινε και ωραίες δικαιολογίες. Να βγούμε Παρασκευή, της έλεγα. Μου έλεγε έχω να βγάλω βόλτα τον σκύλο. Να βγούμε Σάββατο; Έχω να βάλω πλυντήριο. Κάτι τέτοια. Εξωφρενικά, ας πούμε. Τέλος πάντων, κάποια μέρα την παίρνω τηλέφωνο

και της λέω: ξέρω ότι δεν θα βγούμε. Και μου λέει, όχι, γιατί να μην βγούμε; Ας βγούμε. Δεν ξέρω. Μου έκανε πλάκα; Ναι. Και ο καημένος ήμουν τόσο κομπλαρισμένος ώστε με το που συναντηθήκαμε να πάμε σινεμά εκεί παρακάτω, της λέω, το πρόβλημα μου, της είπα, ήταν ότι πρέπει να σου πω ότι δεν μ' αρέσεις ερωτικά. Σε βλέπω σαν φίλη. Δηλαδή είχα τέτοιο τρόπο της χυλόπιτας. Κατάλαβες;

Νίκος Μωραΐτης: Τώρα, μεγαλώνοντας... μου χρωστάς και τον συγγραφέα που σε καθόρισε, εννοείται.

Χρήστος Χωμενίδης: Αυτό προσπαθώ να βρω τώρα. Θα σου έλεγα ότι ο μπαμπάς όλων μας είναι ο Μπαλζάκ. Θα σου έλεγα ότι το πρώτο βιβλίο ενηλίκων, το οποίο διάβασα και με ενθουσίασε, το λάτρεψα, ήταν ο Γιούγκερμαν, άρα και ο Καραγάτσης. Θα σου έλεγα ότι ο άφθαστος στυλίστας των ελληνικών γραμμάτων την τελευταία πεντηκοταετία, έξι... εβδομηκονταετία είναι ο Ταχτσής.

Νίκος Μωραΐτης: Τι είχε αυτό "Το Τρίτο Στεφάνι";

Χρήστος Χωμενίδης: Είναι μαγικό. Το λέω και το υπογράφω ότι... το διάβασα πρόσφατα. Το έχω διαβάσει πολλές φορές.

Νίκος Μωραΐτης: Το διάβασα κι εγώ πρόσφατα. Γι' αυτό, ξανά.

Χρήστος Χωμενίδης: Συμφωνείς;

Νίκος Μωραΐτης: Ναι. Αλλά εγώ δεν μπορώ να το αναλύσω με την έννοια του συγγραφέα. Δεν είμαι. Μου έβγαλε μια... αυτή η απίστευτη προφορικότητα που έχει. Υπήρχε πριν;

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν ξέρω. Νομίζω πως όχι.

Νίκος Μωραΐτης: Εσύ, όμως, θα ήθελα να μου πεις, τι πιστεύεις ότι το κάνει τόσο μαγικό αυτό το βιβλίο.

Χρήστος Χωμενίδης: Ακριβώς αυτό. Ότι έχει μία απίστευτη ακρίβεια. Ξέρεις, είναι ένα πράγμα το οποίο είναι... με το οποίο αναμετράται ένας συγγραφέας κάθε μέρα. Να βρει τη σωστή λέξη. Μία λέξη υπάρχει για να πεις αυτό που θέλεις. Αν βάλεις τη διπλανή της, έχεις κάνει έκπτωση. Ο Ταχτσής λοιπόν ήταν απίθανα ακριβής. Ένας άνθρωπος... ένα κείμενο το οποίο είναι ακριβές, είναι και θελκτικό. Είχε μία καταπληκτική οικονομία και αρχιτεκτονική. Μπορεί να φαίνεται κάποια στιγμή ότι η Νίνα, η Εκάβη, φλυαρούν. Δεν φλυαρούν καθόλου. Λένε ακριβώς ό,τι χρειάζεται να ειπωθεί. Φαίνεται μέσα στο βιβλίο η βαθύτατη παιδεία του και το οξύτατο πνεύμα του. Όταν ήμουν πιο μεγάλος, δηλαδή στη Νομική, είχα πάει στον εκδοτικό του οίκο τότε, που ήταν νομίζω ο "Οδυσσέας", είχε αλλάξει πολλούς, γι' αυτό λέω νομίζω... Μου λέει τι το θες το τηλέφωνό του; Λέω τον πάρω τηλέφωνο. Μου λέει να σου αρκούν τα βιβλία του. Θεώρησε νομίζω ότι με προστατεύει έτσι.

Νίκος Μωραΐτης: Τον γνώρισες τελικά;

Χρήστος Χωμενίδης: Όχι, ποτέ, ποτέ. Κοίταξε, γνώρισα από τους ανθρώπους τους... που με έχουν καθορίσει. Γνώρισα τον Σαββόπουλο, γνώρισα και έμεινα άναυδος, τον Μίκη. Και μάλιστα με τον Μίκη είχαμε μια άλλη σχέση. Δηλαδή τι σχέση; Ότι αισθανόμουν πολύ κοντά του ιδιοσυγκρασιακά, ας πούμε. Και μου έκανε και το μεγαλύτερο παράσημο που έχω πάρει στη ζωή μου. Είναι ότι για το βιβλίο μου, το μυθιστόρημά μου "Ο Φοίνικας", μου έγραψε ένα γράμμα, το οποίο το έχω κορνιζάρει και λέει ότι είναι αριστούργημα, με την υπογραφή του από κάτω.

Νίκος Μωραΐτης: Το ξέρεις ότι έχεις στοιχεία του;

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν υπάρχει... Προφανώς, Γιατί αλλιώς...

Νίκος Μωραΐτης: Στο έχουν πει;

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι, σαφώς. Αλλά νομίζω ότι ήταν ο πιο μεγαλοπρεπής άνθρωπος που έχω δει στη ζωή μου. Και την τελευταία φορά που τον είδα που ήταν στο κρεβάτι πια και ξαπλωμένος με μια

μεταξωτή πιζάμα, υπέροχη κτλ. Και είχε και τα σημάδια από το νοσοκομείο, τα τρυπήματα, αλλά τα χέρια του ήταν σαν χέρια λιονταριού. Και η χαίτη του. Ποιον άλλον είδα τώρα, από τους σπουδαίους; Είχε έρθει μια φορά στο σχολείο μας ο Κουν.

Νίκος Μωραΐτης: Μάλιστα.

Χρήστος Χωμενίδης: Και γιατί είχε ασχοληθεί, είχε δουλέψει στο Κολλέγιο προπολεμικά και ήρθε να μας δει και επρόκειτο να... Σχεδιάζαμε εμείς να ανεβάσουμε ένα έργο του Γούντι Άλεν. Και ο καθηγητής, που ήταν σύμβουλος στον όμιλο θεάτρου, ήθελε να μας το λογοκρίνει, ας πούμε. Και πηγαίνουμε στον Κουν. Τελείως... σαν θρασίμια να πούμε. Εγώ και ένας πολύ αγαπημένος μου φίλος, ο οποίος δυστυχώς έφυγε από τη ζωή, ο Νίκος Ζαχαριάδης. Ήταν δημοσιογράφος. Και του λέμε, κύριε Κουν κτλ. Και μας λέει, και το εκτιμώ εκ των υστέρων, να κάνετε αυτό το οποίο σας λέει ο δάσκαλός σας. Κατάλαβες; Δεν μπήκε ο Κουν στη διαδικασία να εκθέσει τον δάσκαλο και να πει, παιδιά μου, εγώ τώρα εδώ πέρα η δύναμη της απελευθέρωσης.

Νίκος Μωραΐτης: Πολύ σωστός!

Χρήστος Χωμενίδης: Πολύ σωστός!

Νίκος Μωραΐτης: Αυτό που σου είπε ο άνθρωπος στον εκδοτικό οίκο, ότι να σου αρκεί το έργο του, όταν θέλησες να γνωρίσεις τον Ταχτσή. - Ναι. Εσύ το συμμαρίζεσαι ως συγγραφέας; Δηλαδή αν εγώ είμαι φανατικός αναγνώστης και θέλω να σε γνωρίσω και είμαι 20 χρονών, 18, 15, 24... και πάω στον εκδοτικό σου οίκο και ζητήσω το τηλέφωνό σου, θα 'θελες να το δώσουν ή να μην το δώσουν;

Χρήστος Χωμενίδης: Θα σου πω την αλήθεια τώρα απροκατάληπτα ας πούμε και ελεύθερα. Θα ήθελα να μου... να του το δώσουν, δεν θα είχα καμία αντίρρηση. Δεν θα μπορούσα να υποσχεθώ ότι θα ασχοληθώ μαζί του. Δηλαδή ότι έχω τον χρόνο να τον συναντήσω, τον όποιον. Αλλά ναι, μάλλον θα τον... τελικά θα τον συναντούσα. Δηλαδή άμα έβλεπα, ότι αν η

προσέγγιση ήταν τσαχπίνικη, δεν εννοώ ερωτική, προς Θεού, έτσι; Τσαχπίνικη εννοώ αν έλεγε κάτι το οποίο θα μου φαινόταν, θα μου θύμιζε τον εαυτό μου στην ηλικία του, θα τον συναντούσα. Είμαι λίγο εναντίον του να... γιατί υπάρχει ο κίνδυνος της προσκόλλησης. Δηλαδή το χειρότερο δεν είναι να σε απογοητεύσει αυτός τον οποίο θαυμάζεις. Το χειρότερο είναι σε γοητεύσει και να κολλήσεις πάνω του. Το έχω δει και αυτό να συμβαίνει. Αυτός που το έκανε αυτό συνέχεια, αλλά όχι με αυτόν τον τρόπο. Με έναν τρόπο καταπληκτικά γενναιόδωρο. Ήταν ο Σαμαράκης. Ο Σαμαράκης περνούσε πολύ μεγάλο χρόνο, μιλώντας με ανθρώπους οι οποίοι... νέους ανθρώπους. Του στέλνανε γράμματα, καλώντας τους σπίτι του. Ήταν σαν τον Άγιο Βασίλη, αλλά όχι με την έννοια τη γραφική. Με την έννοια την ουσιαστική. Ήτανε. Έδινε συνέχεια στους ανθρώπους. Του έλεγες του Σαμαράκη, τον συναντούσες στο καφενείο ας πούμε και του έλεγες έχω ένα πρόβλημα ή σε ρώταγε τι έχεις. Δεν χρειαζόταν να το πεις. Σε ρώταγε ο ίδιος και σου έλεγε και του έλεγες έχω ένα πρόβλημα, αυτό. Έπαιρνε το τηλέφωνό σου και σου έλεγε θα σ' το λύσω εγώ. Και κυκλοφορούσε ο Αντώνης Σαμαράκης στην Αθήνα με μια σακούλα πλαστική, κάθε μέρα με χαρτάκια, αιτήματα και τα πήγαινε σε ανθρώπους που ήξερε από τράπεζες, από υπουργεία κτλ για να βοηθήσει ανθρώπους τους οποίους δεν ήξερε ή που τους ήξερε ελάχιστα. Τέτοιος ήταν. Τόσο μάγκας.

Νίκος Μωραΐτης: Τώρα επειδή έχουμε μείνει πολύ στο... Έχουμε μείνει, έχουμε καλύψει το οικογενειακό και έχουμε καλύψει και το συγγραφικό αν θέλεις.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι.

Νίκος Μωραΐτης: Η κόρη σου είσαι;

Χρήστος Χωμενίδης: Εγώ είμαι η κόρη μου. Ελπίζω η κόρη μου να μην είναι εγώ.

Νίκος Μωραΐτης: Υπάρχει και αυτός ο κίνδυνος όμως.

Χρήστος Χωμενίδης: Της λέω αυτό το τραγούδι "Ανήκω σε μένα και στα όνειρά μου", ποιος το λέει;

Νίκος Μωραΐτης: Ο Μαζωνάκης.

Χρήστος Χωμενίδης: Ποιανού είναι οι στίχοι;

Νίκος Μωραΐτης: Θα σε γελάσω αυτή στιγμή.

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν είναι δικοί σου. Ε αυτό πάντως είμαι... - Όχι Είναι πιο παλιό. Επίσης, η ιδέα είναι ότι και είναι πολύ ωραίο αυτό. Το βρίσκω σχεδόν συγκινητικό ότι τη γη την... δεν την κληρονομήσαμε από τους προηγούμενους, τη δανειστήκαμε από τους επόμενους. Άρα αλίμονο αν εγώ είμαι μέτρο ή δέσμευση για το παιδί μου.

Νίκος Μωραΐτης: Άρα ένας φιλελεύθερος πατέρας κι εσύ; Όπως οι δικοί σου οι γονείς.

Χρήστος Χωμενίδης: Ε ναι ρε! Πάρα πολύ. Ναι. Επίσης, νομίζω ότι ο γονιός αυτό το οποίο πρέπει να είναι, είναι ξεναγός. Δηλαδή δεν είσαι ούτε γονιός αφέντης, προς Θεού, ούτε γονιός δάσκαλος, ούτε γονιός φιλαράκι όμως, να τα λέμε κτλ. Είσαι γονιός ξεναγός. Δηλαδή δείχνεις στο παιδί και όχι τώρα που η κόρη μου είναι δεκαπέντε, όταν ήταν παιδάκι. Του δείχνεις τον κόσμο, του συστήνεις τον κόσμο. Αυτό είναι... ο ρόλος σου και εκεί εξαντλείται. Ένας ξεναγός δεν θα σου πει ότι κάτσε εδώ πέρα και θαύμαζε ή δεν θα σου πει, δεν θα σε διατάξει να μείνεις αποσβολωμένος μπροστά σε ένα αριστούργημα. Θα σου πει ότι είναι αριστούργημα και ή σου αρέσει ή δεν σου αρέσει.

Νίκος Μωραΐτης: Και όταν έρθει ο απογαλακτισμός; Ο οποίος δεν αργεί.

Χρήστος Χωμενίδης: Νομίζω ότι έχει ήδη έρθει. Ε, όταν έρθει ο απογαλακτισμός θα κάνουμε άλλα πράγματα. Θα πάω να μείνω. Καταρχήν σκέφτομαι ότι άμα η κόρη μου, όταν η κόρη μου θα πάει να σπουδάσει,

ξέρω 'γω, θέλω να πάω να μείνω έναν χρόνο σε μια άλλη χώρα. - Μάλιστα. Να ζήσω δηλαδή εκτός Ελλάδας.

Νίκος Μωραΐτης: Να σε ρωτήσω κάτι δύσκολο, γιατί όπως και αν μου το ρωτούσαν εμένα για τα τραγούδια θα ήταν πολύ δύσκολο. Αλλά όχι με την έννοια του καλύτερου βιβλίου σου. Του βιβλίου που έχει τα πιο πολλά στοιχεία από εσένα, από τον χαρακτήρα σου. Ποιο βιβλίο σου είσαι;

Χρήστος Χωμενίδης: Ο Φοίνικας. Αν το δω κάπως αποστασιοποιημένα, πιστεύω ότι το μεγάλο μου έργο μέχρι στιγμής είναι ο "Φοίνικας". Και όχι η "Νίκη".

Νίκος Μωραΐτης: Ούτε "Το Σοφό Παιδί".

Χρήστος Χωμενίδης: Ούτε "Το Σοφό Παιδί".

Νίκος Μωραΐτης: Παρότι αν ρωτήσεις τον κόσμο θα σου πει τη "Νίκη" και "Το Σοφό Παιδί".

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι. Όταν πεθάνω, έχω πει στο φέρετρό μου να βάλουν τον "Φοίνικα".

Νίκος Μωραΐτης: Γιατί;

Χρήστος Χωμενίδης: Γιατί θεωρώ ότι είναι, ότι εκεί, σε αυτό το βιβλίο έβαλα μέσα όλη μου τη σκέψη και όλο μου το αίσθημα.

Νίκος Μωραΐτης: Άλλα βραβεύτηκαν.

Χρήστος Χωμενίδης: Τα βραβεία έρχονται και παρέρχονται. Ναι...

Νίκος Μωραΐτης: Ναι, όχι τέτοια βραβεία.

Χρήστος Χωμενίδης: Επίσης το μεγαλύτερο βραβείο, το μεγαλύτερο βραβείο δεν είναι το Ευρωπαϊκό Βραβείο Βιβλίου, είναι..., ούτε το Νόμπελ

θα σου έλεγα άμα το έπαιρνα. Είναι να σε σταματάει ένας άνθρωπος στον δρόμο και να σου λέει διάβασα κάτι δικό σου και μ' άρεσε. Αυτό είναι το μεγαλύτερο βιβλίο, ε, βραβείο και η μεγαλύτερη...

Νίκος Μωραΐτης: Και πόσο μάλλον νομίζω αν πιάσουμε και τη συζήτηση από τότε που σε πήρα να σε καλέσω. Αν διαφωνεί μαζί σου σε άλλα πράγματα και παρ' όλα αυτά παραδέχεται ότι είσαι, είσαι πολύ ωραίος, γράφεις πολύ ωραία.

Χρήστος Χωμενίδης: Ναι. Δυστυχώς, να διαφωνεί πολιτικά, αυτό το υφίσταμαι συνέχεια εγώ. Λοιπόν, και μάλλον οι άνθρωποι από τους οποίους το υφίσταμαι δεν ξέρουν καν την πολιτική μου σκέψη. Εν πάση περιπτώσει, ας μην μπούμε εκεί. Αλλά δυστυχώς στην Ελλάδα μπορεί και διεθνώς, δεν λέω ότι είναι δικό μας πρόβλημα, άμα απορρίπτεις έναν δημιουργό πολιτικά, απορρίπτεις και το έργο του.

Νίκος Μωραΐτης: Φοβερό!

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν είναι φοβερό αυτό;

Νίκος Μωραΐτης: Φοβερό! - Δηλαδή... Δεν το κατάλαβα ποτέ.

Χρήστος Χωμενίδης: Δεν μπορείς να φανταστείς ότι με κάποιον με τον οποίο διαφωνείς πολιτικά, μπορεί να είναι καλός. Υπάρχει η ανάγκη της ταύτισης ρε παιδί μου, ότι αυτός είναι δικός μας. Αυτός είναι άλλος.

Νίκος Μωραΐτης: Θα δεχτώ έναν μέτριο να τον πεις σπουδαίο επειδή είναι δικός σου, αλλά έναν πολύ σημαντικό να τον υποτιμήσεις επειδή δεν είναι δικός σου; Όπως έγινε με τον Σαββόπουλο ας πούμε;

Χρήστος Χωμενίδης: Και με τον Μίκη γινόταν αυτό.

Νίκος Μωραΐτης: Και με τον Μίκη γινόταν. Ναι. Κατά περιόδους.

Χρήστος Χωμενίδης: Λοιπόν, απλώς ο Μίκης έζησε τόσα χρόνια, που γινόταν, ξεγινόταν, ξαναγινόταν κτλ. Δεν ξέρω αν συμβαίνει έξω, να σου πω την αλήθεια. Αλλά, σε μεγαλύτερες χώρες δεν υπάρχει και αυτή... Έχει πάψει εδώ και πολλές δεκαετίες να υπάρχει αυτή η ανάγκη του εθνικού συγγραφέα, του εθνικού συνθέτη, του εθνικού στιχουργού, την οποία εμείς έχουμε σε πολύ μεγάλο βαθμό, με αποτέλεσμα να δημιουργούμε και τεχνητές αντιθέσεις ας πούμε.

Νίκος Μωραΐτης: Πόλωση ναι.

Χρήστος Χωμενίδης: Πόλωση, δηλαδή Σαββόπουλος εναντίον Μικρούτσικου. Από πού και ως πού; Δηλαδή, έχει χώρο και για τους δύο, θέλω να πω. Χατζιδάκις εναντίον Θεοδωράκη.

Νίκος Μωραΐτης: Βέβαια.

Χρήστος Χωμενίδης: Γιατί;

Νίκος Μωραΐτης: Γιατί πάντα ήμασταν Παναθηναϊκός - Ολυμπιακός. Δεν ήμασταν;

Χρήστος Χωμενίδης: Βουγιουκλάκη - Καρέζη. Ναι. - Ναι. Δεν είναι ωραίο αυτό. Μπορούμε να είμαστε συμπεριληπτικοί, μπορούμε να αισθανόμαστε την Ελλάδα, θα έπρεπε, ως μια μεγάλη αγκαλιά που χωράει, που δίνει τη δυνατότητα σε όλα τα λουλούδια να ανθίσουν.

Νίκος Μωραΐτης: Αυτός είσαι τελικά.

Χρήστος Χωμενίδης: Μεταξύ των άλλων.

Νίκος Μωραΐτης: Μεταξύ των άλλων. Αλλά επειδή είμαι σίγουρος ότι μέσα σε όλον αυτόν τον ποταμό κάτι έχεις ξεχάσει, ένα πρόσωπο, που το αδίκησες. Θα ήθελα να κοιτάξεις την κάμερα...

Χρήστος Χωμενίδης: Τι να πω; Ένα πρόσωπο το οποίο αδίκησα και...

Νίκος Μωραΐτης: Δεν το 'πες. Είσαι και ένας ακόμα που δεν είπες.

Χρήστος Χωμενίδης: Ο Βασίλης Βασιλικός. Σπουδαίος και δεν έχει την υστεροφημία που του αξίζει. Ήταν ένα συγγραφικό ιερό τέρας. Ο καλύτερος αφηγητής που έχω γνωρίσει στη ζωή μου και ο πιο κοσμοπολίτης και γενναιόδωρος άνθρωπος. Και πιστεύω ότι θα κάνω κι εγώ προσωπικά, το έχω πει, το έχω συζητήσει και με τον Δήμαρχο Θεσσαλονίκης, να κάνουμε κάτι στη μνήμη του Βασίλη, γιατί το αξίζει.

Νίκος Μωραΐτης: Σε ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Χρήστος Χωμενίδης: Να είσαι καλά.